

A szeretett tékozló fiú

Bogdán József: *Zilált papi imák*

Unicus Kiadó, 2013

Meg kell vallanom, a XX. századi katolikus költők – és kitüntetetten a papi hivatást vállalók, mint Sík Sándor vagy Sajgó Szabolcs – gyakorolták fiatalkori, az irodalommal még éppen csak ismerkedő egykori önmagamra a legnagyobb hatást. Pilinszky súlyos miszticizmusa (és itt elsősorban teológiai fogalomként, nem irodalomelméleti terminusként használom a szót), Sík Sándor tiszta szövegalkotása a hitről vagy a Bogdán József költészetéhez tartalmilag leginkább hasonlító Sajgó Szabolcs vallomásai az Istenhez fordulás áldozatvállalásairól indítottak el anno az irodalomkritika és a költészet útvesztőin. Mégis első olvasásra bajban voltam Bogdán József kötetével (*Zilált papi imák – Válogatott versek*). Nem azért, mert bár sokadik könyve a szerzőnek – Délvidéken tizenegy kötete jelent meg eddig, több díjban, elismerésben részesült alkotó –, az anyaországban mégis ez az első hivatalos kötetpublikálása; nem is azért, mert válogatásról lévén szó, a könyv nem enged mélyebb betekintést a olvasónak a szerzői szerkesztés technikájába, hanem inkább azért, mert a fentebb írt befogadói elvárással olvastam elsőre Bogdán verseit, de hamar rá kellett jönnöm, hogy – bár nyilvánvalóan köthető a pap-költőkhöz – más utat jár, más horizonton értelmezhető ez a költészet.

A válogatáskötetet szerkesztő és a könyv előszavát is író Szilaveczy Csilla munkáját dicséri, hogy a kereken száz verset tartalmazó hat fejezet stílár és műfaji sajátosságait egyformán jól mutatja Bogdán József költészetének. A versek között olvashatunk haikukat (*Színvallás* című fejezet költeményei), posztmodern hatásokat

tükröző szerepverseket (pl. *Én lenni lelkész, Szent Ferenc mai éneke*), gyermekmondókat idéző rímes dalokat (pl. *Melence, Szerkerény*), ciklusokra osztott hosszúverset (*Gyermeknyelven*), gyermekverseket (*Bíborbogár, Szitakötő, Hajnal*) és személyes lírai vallomásverseket (*Zilált papi ima, Minden-szentek*). A szerző művészetéről alkotható képet a záró, hetedik fejezet halott édesanyához írt nyílt levele teszi teljessé (*Levél édesanyámnak*). Ennek a levélnek az első mondata: „Anyu, én még soha nem írtam neked levelet, hisz te Istenhez költöztél még mielőtt megtanultam volna írni” (a szerző „négyéves korában elvesztette édesanyját” – az *Előszóból*), és a levél búcsúformulája: „A te szerető pap fiad: Józsi” a művészi identitástudatot jól megfogalmazza. Bogdán József költészetét, önazonosság-tudatát a többi mellett (pl. délvidékiség) meghatározó három elemre világítanak rá: az édesanya gyermekkori elvesztése, az írástudói felelősség és a paplét.

A könyv első fejezetének (*Kis papi versek*) alkotásai a papi hivatásból adódó események, benyomások költői lenyomatai. Sajátos stílár jellemzője e verseknek a központozások és ebből adódóan a mondat eleji nagybetűk kerülése. Ez a nyelvi játék egyrészt a befogadó számára több értelmezési lehetőséget biztosít, másrészt arra is hivatott, hogy a lírai én vagy a narrátor élmény-rögzítésének *direkt parttalanságát* (kiemelés F. G.) tükrözzék: „én lenni lelkész temetni a holtak / kik tegnapelőtt még itt zakatoltak / öltetni palást lenni mindig résen / parádés ló egy pompás temetésen” (*Én lenni lelkész*). Az írásjelek nélküli sorok sűrítve fejezik itt ki az örök titok, a halál keresztényi teológiájától elvált,

napjainkra erősen szekularizált, egyben botránysosan személytelenné alakuló szertartási jellegét, ahol a tegnap még *zakatoló*, géppé silányult test sírba helyezése monoton egymásutániségbe süllyed, a celebráló pap megfosztva szakrális minőségétől *parádés lóvá* avanzsálódik. Hasonló gondolatokat tükröznek még ebben a fejezetben az *Ez a néni halott* és a *Temetni hívnak* című versek. A transzcendens, a szent és az immanens, az emberi minőség kölcsönhatását foglalja versbe a *Mit mondjak?* című költemény: „Mit mondjak? A vásárnapról félek. / Alig ha húsz embernek misézek. / Mise után perselypéncz-számolás. / Közleg az utolsó állomás.” A mindössze négy soros vers tragikumát nem a liturgián részt vevő emberek kis számának megjelenítése adja, hanem annak a súlyos ténynek a kifejezése, hogy a pap számára a mise nem csupán esemény, hanem hierophania: a szent idő és a szent tér *betörése* (M. Eliade meghatározásában) a profán térbe és időbe. Ha így szemléljük a költemény vásárnapját, tragikusnak tekinthetjük a perselypéncz anyagságát megfogalmazó sorok és az elmúlást, az emberi félelmet megjelenítő szavak ellentétét. Az, hogy ezt a verset követi a részben címadó *Zilált papi ima*, a szerkesztőt dicséri. A kérdő vallomással kezdődő alkotás ugyanis mintha megrendítő kifejtése lenne az előbbi vers utalásos mondatainak. A *Zilált papi ima* mesteri gondolatritmusa a „mikor lesz boldog az életem?” emberi kérdésfeltevésétől jut el a „Csak indulj, ne félj, a boldogság megtalál!” belső isteni parancsának megfogalmazásáig.

A kötet második, *Billegések* című fejezetében mintha az előző művek súlyos kérdései találtak volna válaszokra. Ez nem jelenti, hogy ez a fejezet súlytalanabb lenne – ellenkezőleg: a világot működtető Isten léte válik bizonyossá nemcsak a pap, hanem általában is az ember számára. „Isten névjegye, léptei mindenütt” – *Assisi Szent Ferenc mai éneke*; „Kicsi Jézus, legyél az én menedémem, / Itt a földi létben, egykor majd az égben” – *Az özvegy karácsonya*.

Még akkor is igaz ez a szemléleti jellemző, ha itt is akad nem egy alkotás, amely a szekularizált társadalmi közöny felett kesereg ironikusan: „Karácsony tájékán legolcsóbb az Isten” – *Karácsonyi vásár*; „Magunkhoz öleljük a földi kincseket, / és tagjai vagyunk minden mozgalomnak, / de nem vesszük észre a kisdedet. / A közöttünk ténfergő isteni gyermeket” – *Mi keresztények vagyunk*. Az én értelmezésemben ez a – nemcsak erre a fejezetre, hanem a kötet egészére is jellemző – ambivalencia (a bizonyosság és a kesergés kettőssége) mutatja leginkább Bogdán József költészetének legszembetűnőbb erősségét: a szakralitás és az esendő humánus személyes hangvételű lírai kifejezését. A *Színvallás* című fejezet Fodor Ákos és Kányádi Sándor haiku-költészetéhez mérhető alkotásait követi a kötet leghangsúlyosabb, *Résnyire nyitott ajtó* című ciklusa. A versek gyermeki perspektívából, azaz a bűntelenség tisztasága felől láttatják az emberi lét alapvető jelenségeit, viszonyait: a születés, a halál, a szülőség és a szorongások „csodáját” – ahogy egy gyermek ezeket megélheti. Ebből a nézőpontból még az erotika is tiszta, bűntelen: „Apám falfehér combjain / anyám egy sárga kankalin, / izzó, nyöszörgő kis világ” – *Résnyire nyitott ajtó*; a várandósság játék: „Jaj, ne forogj, nyughass, kisfiam, / anyu aludna, este van” – *Egy anya a magzatával beszélget*; a szülő a félelem előtt álló pajzs: „Most, hogy nagy vagyok, nem vagyok bátor / rianó jégre állni, / mert nincs, aki helyettem féljen, / s az ilyesmire rá lehet fázni!” – *Valaki félt helyettem*.

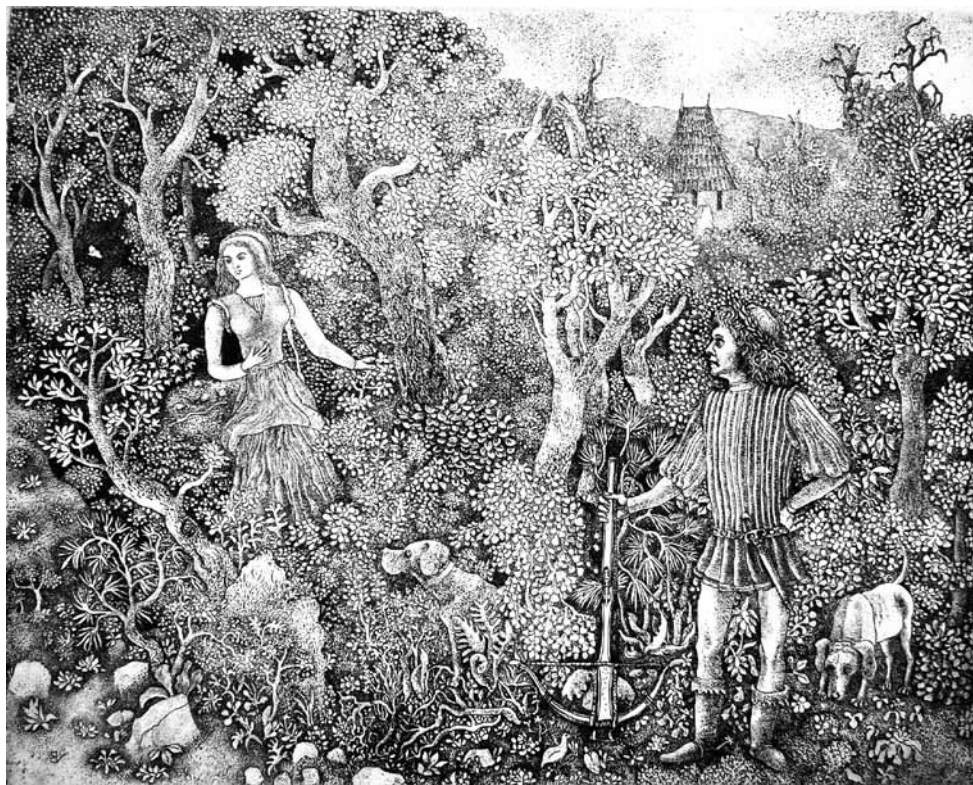
Ismét a szerkesztést dicséri, hogy a gyermeki perspektívájú, mégis komoly költeményeket követi a válogatásban a gyermekverseket tartalmazó *Isten ékszerai* című fejezet. Bogdán József gyermekverseiben is szakrális és profán egyszerre. A természet részei, a kerti növények, a madarak és bogarak mellett megfogalmazódik a Teremtőt megszólító fohász: „örizz meg minden kis bogarat” – *Isten ékszerai*; az, hogy a földi természet egésze függ az

égitől, az angyaltól, a transzcendenstől: „Mennyből az angyal, / a bíborbogár, / minden kis teremtmény / Téged csodál” – *Angyali üdvözlés*. Amellett, hogy bájosan szólítják meg ezek az alkotások a tejfogú olvasókat bemutatva a természetet, komolyan tanítanak a segítő szeretetről (*Szent Erzsébet rózsaszirmái*) és a barátságról (*A barátság fonala*). A *Fohász a déli végeken* című, a kötet utolsó ciklusának versei nem túlzó és harsány hazaszeretetről szólnak, nem a kisebbségi sors elégiái. Csendesek, mint az igazi imák. „Harangok zúgnak a déli végeken / kinyújtja lábát, pöfög a kényelem / Üres a bölcső, susog a szemfedél / szívünkben tél van, dermesztő hideg tél” (*Fohász a déli végeken*). Nem a nihiliz-

mus és a demográfiai hullámvölgy megfogalmazása hordozza e szavakban a legnagyobb tragikumot, hanem az a mögöttes tartalom, hogy ezek okozói lehetnek egy életerős kisebbség teljes asszimilációjának, és sajnos ez nem csak a délvidéki magyarságra értendő.

Bogdán Józsefnek „természetes az emberek nehéz sorsával való azonosulása, mások megértése. [...] mélységesen tiszteli az életszentséget, [...] pedig sokszor csalódott az emberekben” – írja Szilaveczy Csilla a könyv előszavában. És valóban: Bogdán a költészetet is szolgálatnak tekintti, mint a papi hivatást. Ezt tükrözik versei az emberi lélekben mélyen jelenlévő isteni moralitással.

Farkas Gábor

Szép Ilonka (1988, rézkaric, 24x29,5 cm)

FARKAS GÁBOR (1977) költő, kritikus.